

Lausunto

15.08.2022

Asia: VN/1364/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024-2030

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

CSC - Tieteen tietotekniikan keskus kiittää valtiovarainministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024-2030. Kansallisten ja globaalien haasteiden ratkaiseminen edellyttää uutta osaamista ja innovaatioita. Tämä kiteytyy tarpeeseen panostaa TKI-toimintaan kestävästi ja strategisesti yli hallituskausien, jotta kansallisesti pääsemme tavoitteeseemme nostaa TKI-rahoituksen osuus BKT:sta vähintään neljään prosenttiin. CSC tukee hallituksen esitystä ja sen tavoitteita lisätä Suomen tutkimus- ja kehittämispanostuksia sekä parantaa TKI-toimintaympäristön ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Oleellista on tunnistaa TKI-toiminnan strategisuus – toisin sanoen sen laaja vaikuttavuus koko suomalaiseen yhteiskuntaan, erityisesti nyt, kun meidän on kyettävä samanaikaisesti sekä löytämään ratkaisuja monimutkaisiin globaaleihin haasteisiin että huolehtimaan Suomen kasvusta ja kilpailukyvystä. Lisäksi on huolehdittava koko yhteiskunnan resilienssistä. Osaaminen on kautta vuosikymmenten ollut suomalaisen yhteiskunnan kivijalka, jota tulee vaalia yli hallituskausien. TKI-rahoituslain sekä kehyskautta pidemmän tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen suunnitelman avulla voidaan edistää osaamisen kehittämistä, rakentaa Suomeen maailmanluokan tutkimus- ja oppimisympäristöjä sekä vauhdittaa innovaatioita. Keskeinen edellytys tälle on yli hallituskausien ulottuva, laajapohjainen, sektorirajat ylittävä yhteistyö, jota tulee edistää sidosryhmiä kuunnellen ja vaikuttavuutta laajasti arvioiden. Lisäksi on tärkeää huolehtia siitä, että luomme kestävät rakenteet jatkuvuudelle myös vuoden 2030 jälkeen.

TKI-toimintaan panostaminen on juuri nyt Suomen kilpailukyvyn kannalta kiireellistä. Rakenteelliset muutokset TKI-toiminnan osalta ovat välttämättömiä, jotta yhteiskunta voi paremmin hyödyntää esimerkiksi digitaalisuutta ja vihreän kasvun innovaatioita, jotka ovat Suomen vahvuuksia. Tämä vaatii pitkäjänteisyyttä ja jatkuvuutta. CSC toivookin, että kahdeksanvuotisen suunnitelman ja neljän vuoden välein tehtävän valtioneuvoston hyväksymisen osalta tarkennettaisiin näiden yhteensovittamista, jotta linjaukset eivät vaihdu hallituskausien vaihtuessa. CSC toivoo, että suunnitelmaan sisällytetään laajapohjainen sidosryhmäyhteistyö. Erilaiset näkökulmat samaan asiaan tarjoavat parhaat mahdolliset lähtökohdat ratkaista TKI-kentän ja sen toimintaympäristön

moninaisia haasteita, joita liittyy mm. toimijakentän hajanaisuuteen, TKI-toiminnan rahoitukseen ja lainsäädäntöön. Toisaalta suomalaisen yhteiskunnan vahvuudet, kuten ennakoitavuus, matalat hierarkiat, olemassa olevat verkostot sekä korkea luottamus ovat vahvuuksia myös tässä asiassa. Niinpä uskomme, että laajapohjainen sidosryhmätoiminta parlamentaarisen TKI-ryhmän tukena tuottaa tuloksia, jotka ovat suurempia kuin osiensa summa. Esityksen sivulla 21 todetaankin, että "valmistelussa tehdään yhteistyötä myös muiden ministeriöiden ja viranomaisten, tutkimus- ja innovaationeuvoston sekä sidosryhmien kanssa", joten CSC toivoo tähän konkreettista tarkennusta yhteistyön muodon osalta.

CSC haluaa myös nostaa esiin muun lainsäädännön kytkemisen esitykseen, sillä TKI-kenttä ei toimi omassa tyhjiössään, vaan koskettaa laajasti yhteiskunnan eri osa-alueita. Yhtenä esimerkkinä lainsäädännöllisen yhteentoimivuuden tärkeydestä on terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminta sekä siihen liittyvä sosiaali- ja terveysalan lainsäädäntö. Hallitusohjelma sekä terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategia (<https://tem.fi/documents/1410877/2871099/Terveysalan+tutkimus+ja+innovaatiotoiminnan+kasvu+strategia+26052014.pdf>) ovat selkeästi tutkimus- ja innovaatiomyönteisiä, mutta tällä hetkellä terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan edellytykset eivät tue näiden ohjelmien ja strategioiden toteutumista riittävällä tavalla. Sosiaali- ja terveysalan lainsäädännön haasteita ja kehittämistarpeita suhteessa TKI-toimintaan on tarkasteltu kattavasti OKM:n teettämässä selvityksessä (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163611/OKM_2021_42.pdf?sequence=1&isAllowed=y), jonka mukaan keväällä 2022 voimaan tulleen toisiolain tulkinta pseudonymisoidun tiedon luonteesta on akuutein TKI-toimintaan vaikuttava epäselvyys. Erittäin rajoittava tulkinta heikentää oleellisesti suomalaisen TKI-toiminnan toimintaedellytyksiä ja lisää hallinnollista taakkaa merkittävästi. CSC ehdottaa, että esityksen kappaleeseen kaksi "nykytila ja sen arviointi" tai tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevaan monivuotiseen suunnitelmaan lisätään arviointi muun olemassa olevan lainsäädännön vaikutuksista, haasteista ja kehittämistarpeista TKI-toiminnan näkökulmasta. Näin vältytään siltä, että esityksen tavoitteet jäisivät lainsäädännöllisten esteiden vuoksi toteutumatta. Samalla on tärkeää tarkentaa suunnitelman suhdetta esimerkiksi tieto- ja teknologiapolitiikkaa suuntaaviin toimiin, sillä digitalisaatio on tulevaisuutemme kannalta keskeisessä roolissa TKI-politiikassa.

Jotta Suomi olisi houkutteleva kumppani tutkijoille, tutkimusorganisaatioille, yrityksille ja sijoittajille, tarvitaan kestäviä panostuksia TKI-toimintaan myös kansainvälisesti. Erytisesti EU-hankkeet ovat Suomelle iso mahdollisuus, jonka potentiaalia ei ole täysin hyödynnetty. Hallituksen esityksessä EU-rahoitus mainitaan ainakin kahdessa kohdassa. Sivulla yhdeksän on mainittu julkisten tutkimusorganisaatioiden osalta mahdollisuus hakea ja saada rahoitusta kansainvälisistä lähteistä, mm. Euroopan Unionin TKI-rahoitusohjelmista. Sivulla 21 todetaan: "Tärkeää on kehittää TKI-järjestelmää kokonaisuutena sekä kasvattaa kansainvälisen (esim. EU) rahoituksen roolia". Tässä yhteydessä on hyvä tunnistaa, että Suomi on kaikilla mittareilla jäljessä verrokkimaitaan sekä EU-hankehakemusten määrässä että niiden menestymisessä. Tunnistettuja pullonkauloja ovat mm. kansallisten omarahoitusosuuksien tai vastinrahoituksen puuttuminen sekä hankkeiden työläs valmistelu. Jos resursseja ja tukea näihin ei suomalaisilla toimijoilla ole, se tarkoittaa, että hankkeet jäävät suomalaisen toimijan osaamisesta riippumatta toteutumatta, jolloin EU-rahoitus valuu muihin maihin. Tämän seurauksena EU-hankkeiden moninaiset hyödyt, kuten työllisyys, innovaatiot,

kaupallistaminen ja osaamisen kehittäminen, jäävät Suomessa toteutumatta. Suomessa on paljon osaamista, jota ei kannattaisi heittää hukkaan, ja aktiivisuus EU-rahoitusohjelmissa tarkoittaisi Suomelle kotiutettujen eurojen lisäksi myös suurempaa vaikutusmahdollisuutta EU-politiikkaan ja sen toimeenpanoon. Hankevalmistelun ja omarahoituksen tukeminen kannustaisi suomalaisia TKI-toimijoita kilpailemaan EU-rahoituksesta, nostaisi hankeaktiivisuutta ja edistäisi Suomen vaikuttavuutta EU:n TKI-politiikassa. Tämä kytkeytyy osaltaan myös vihreän siirtymän tukemiseen ja Suomen edelläkävijyyteen teknologian ilmastotoimissa, sillä esim. EU:n TKI-puiteohjelma Horisontti Eurooppa painottuu rahoituksen jakamisessa voimakkaasti vihreän siirtymän edistämiseen. Lisäksi tämä asia kytkeytyy siihen, miten hyvin pystymme kansallisesti hyödyntämään LUMI-supertietokoneen tuomat aivan uuden tason mahdollisuudet tehdä poikkitieteellistä ja dataintensiivistä huippututkimusta, ja miten kykenemme houkuttelemaan kansainvälisiä huippututkijoita ja tutkimusryhmiä Suomeen. Ottaen huomioon, että Suomessa on paljon hyvää osaamista, EU-rahoituksen määrätietoisempi ja strategisempi hyödyntäminen olisi ns. low hanging fruit, jota ei kannattaisi jättää keräämättä. Rahoitusmalli EU-hankkeiden omarahoitusosuudelle ja hankevalmistelulle EU-hauissa jo läpimenneille hankkeille olisi riskitön investointi, jolla suomalaiset pääsisivät kehittämään eri alojen TKI-toimintaa pääasiallisesti EU-rahalla, sen sijaan että koko hanke jouduttaisiin rahoittamaan kansallisella rahalla. Tämä on myös kestävä tapa palauttaa Suomen maksamia EU-jäsenmaksuja suomalaisten veronmaksajien hyödyksi. CSC toivoo, että esityksen jatkovalmisteluissa otetaan vahvasti huomioon EU-rahoituksen valmistelu- ja vastinrahoituksen tarve.

Espoossa 15.8.2022

Kimmo Koski, toimitusjohtaja

Irina Kupiainen, johtaja, yhteiskuntasuhteet

Lindell Miia
CSC-Tieteen tietotekniikan keskus Oy